

HET VIERDE DEEL

Des

Nederlandtsen Kruydt-Boecks,

BESCHRYVENDE

De Geslachten / Gedaente / Plaetse / Tijt / Aert / Krachten ende Medicinael gebruyck van alderhande krupden / ende Planten die in de Nederlanden op magere / steen-ende sandtachtige opene Plaetsen groeyen.

Hondts-tonge, in't Latijn *Cynoglossum*, *Lingua canis*.

Gedaente.

De Hondts-tonge heeft lancetwerpighe / bzeede / ende met sachte wolachtighepdt bedeckte bladeren / tusschen de welke een grijsachtige ronde steel / in verschepe zijde - tachtighens

verdeelt / omtrent anderhalve voet hoog op schiet. Op dese steelen komen purper-roode bloementen boorschijn. Het zaet is kleyn / in rouwe schildeliken / hier by een geboeght / beslooten ; tusschen de welke een stekeligh priemken boort spruyt. De wortel is dick / diep in de Aerde sinckende / van buyten bruyn / ende van binnen wit ende met lijmigh sap verbilt.

Plaetse. Dit krupdt wast in de Nederlanden op sandtachtige ende ongebouwde plaetsen / neffens de Wegen ende Paden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny ofte July, het tweede ofte derde Jaer na dat het boort gekomen is.

Aert en Krachten. De Hondts-tonge verhoelt ende verdrooght in den tweeden graet / en is dickmakende / pijn stillende en een wepnig vermurwende van krachten. Brunfelsus.

Medicinael gebruyck. Voor Verbrantheydt : Neemt het sap van dit geheele krup / vermenght het met gesmolten Berckensreusel ende bestrijckt het daer mede. Dioscorides.

Voor inwendige Spenen : Neemt de wortel / die onder de asche gebraden is / sijt hier van de gedaente van een set-pil / ende steectse in 't Fondament. Dodonæus, Camerarius.

Voor sweerende Wonden ende seere Beenen : Neemt dit krupdt gestooten zijnde / ende legt het op. C. Durantus.

Om

Om ſlaep te verwecken; ende de dunne ſcherpe ſinckinge te beletten: *Neemt van de Pillen in de Apotheken van deſe wortel bereydt 10 greyn / ofte een half ſchupel / ende geeſtfe twee uren na het abontmael in. Diſpenſ. Auguſtan.*

Reur-kruydt, in 't Latijn Filago.

Geflachten.

Van dit *Gewas* worden twee ſporten gebonden: te weten / groot en kleyn *Reur-kruydt*.

Gedaente. Groot *Reur-kruydt* brengt voort omtrent anderhalve ſpan hooge ſteelen / met ſanckwerpige / ſmalle geyſe bladenkens betwaſſen / ende op de toppen met bleek-geele bloemkens verſien / die daer na door de wint verwapen. Dit gheheele *kruydt* is met een ſachte wolachtigheyt bedekt. De wortel is ſeer beſelachtigh.

Kleyn *Reur-kruydt* is van ſteelen ende bladenkens de voorgaende ſoorte wel gelijck / maer de bloemkens komen niet op de toppen maer langhs de ſteelen omtrent de oorsprongh der bladeren te voorschijn.

Plaetſe. *Reur-kruydt* waſt hier te Lande op ſandachtige woefte plaetſen / ende omtrent de uptgedrooghde grachten.

Tijde. Het bloeyt van May af tot in Auguſtus.

Aert en Krachten. Dit *kruydt* is verdroogende van aert / ende een weynigh tſamen-treckende van krachten. *Dodonæus.*

Medicinael gebruyck. Voor blauw geſlagen ofte geſtoren placken: *Frucht* dit *kruydt* in de *Olie* ende leght het *Plaſter-wijs* op. *Lobel.*

Voor alderhande *Buyck-loopen* ende onmatige *Maendt-ſtonden*: *Neemt* van dit *kruydt* drie handen vol / zied dit op in een pint roode *Wijn* tot dat een derden deel verſoden is / ende laet hier van dickwils een weynigh dzyinken. *Dodonæus.*

Voor de *Kancker*: *Neemt* gediffilleert *Water* van dit *kruydt* / machet hier in doecken nat / ende leght ſe dickwils op. *Dodonæus.*

Herts-geſpan, in 't Latijn Cardiac.

Gedaente.

Herts-geſpan heeft doncker-roode / bier-kante ſteelen / twee voeten ofte hooger op ſchietende / ende met breedachtige / diep geſneden / zwart-groene bladeren betwaſſen. Omtrent de oorsprongh der bladeren komen in 't ronde purper-berwige bloemen uit ſcherpe huyſkens voort / van gedaente die van de Doove-netelen gelijck. De wortel is met veel beſelingen behaagen.

Plaetſe. Dit *kruydt* groeyt op ſant-ende ſteenachtige gronden.

Tijde. Het bloeyt van Juny tot diep in de Herſt / ende in de Lente ſpruyten uit de overgeblevene wortel nieuwe ſteelen ende bladeren voort.

Aert en Krachten. Dit *Gewas* is warm in den tweeden / ende droogh in den derden graet / afvagende / een weynigh tſamentreckende / ende den Urin af dzyvende van krachten. *Fuchſius.*

Medicinael gebruyck. Voor verſtoptheyt des *Ingewants*, ſwaren arbeydt der *Vrouwen*, ende om den *Urijn* ende *Maent-ſtonden* te verwecken: *Neemt* van de gedroogde bladeren / ſijn gheſtooten / een bierendel lootſ / ende geeſt het met *Wijn* in. *Dodonæus.*

Voor gekrompen ofte getrocken *Leden*: *Bereydt* een *Badt* van dit *kruydt* om de *Leden* daer in te baden. *Dodonæus.*

Voor *Buyck-pijn* ende pijn des *Lijfs* moeders: *Neemt* van dit *kruydt* ſo veel van nooden is / frucht het in de *Woter* / ende leght het pap-wijs op de *Buyck*. *C. Durantus.*

Voor de *Wormen* des *Buycks*: *Neemt* bladeren van *Herts-geſpan* een handt vol / ziedſe in *Olie* van *Aſem* ende bindt het op de *Navel*. *Fuchſius.*

Om *Wonden* te geneſen, ende het *Bloeden* te ſtelpen: *Neemt* de bladeren / ſtootſe klein ende leght ſe op. *Dodonæus.*

Glas-kruydt, in't Latijn *Parictaria*.

Gedaente.

Dit Kruydt brenghet voort ronde / dooz-
schijnende / bynnen ofte groen-roode stee-
len / met breedachtige ende spits toeloop-
pende huprige bladeren begroeyt. De seer
klepne bloemkens zijn tusschen de bladeren
aen de stelen geheggt / nalatende klepne
zwart zaet / in rondte hupkens beslooten.

Plaetse. Het groeyt op steenachtige gront /
by de Muuren ende oude verballen Hup-
sen.

Tijdt. Apt de overgebleven wortel spuy-
ten in May nieuwe scheuten. De bloem-
kens en 't zaet komen in July ende Augu-
stus voort.

Aert en Krachten. Glas-kruydt is mate-
lijk verkoelende ende vocht-makende van
aert / afbagende / bermurwende / ende een
weynigh 't samen-treckende van krachten.
Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor ontfekinge
ende pijn in de Keel: Bereydt een afziedsel
van de bladeren in Water / waer mede ghy
dichwils goggelen sult. Dioscorides.

Voor de Roofte, Verbrantheydt, ende
smertende Puyften: Neemt van het sap een
half pintje / Ceruys een loot / menght dit
te samen / en leggt het met doechen op.
Dioscorides.

Voor pijn in de Ooren: Neemt van het
sap / Olie van Roosen van elckz eben beel /
ende druypt het in de Ooren. Dodonæus.

Om den opgestopten Urijn af te drijven:
Neemt van de bladeren vier handen vol /
ziedse in Water heel murw / doet'er by Olie
van witte Lelien twee oncen / van Scor-
pioenen een once / ende leght dit pap-wijs
op het Gemacht. August. Thonerus.

Voor ouden Hoest, Graveel ende Drop-
bel-pisse: Neemt Glas-kruydt vier handen
vol / ziedse in Water ofte Wijn tot een pint /
ende laet hier van een roemertje vol dync-
ken. Fuchsius.

Herts-hoorn, *Gravinne-kruydt*,
in't Latijn *Herba stella*, *Coronopus*.

Geslachten.

VAn dit Gewas worden in de Neder-
landen twee soorten gebonden / te we-
ten gemeen ende kruypende Herts-hoorn.

Gedaente. De eerste soorte brenghet voort
veel routwe / en ghelijck als met hup be-
groeyde bladeren / langhs de Aerde sierre-
wijs uytgespreyt / van maechfel lanchwer-
pigh ende smal / doch op sommige plaetsen
dooz uytstekende af hanghsels een Herts-
hoorn uytbeeldende. Tusschen dese blade-
ren spuyten ronde steelkens / wiens tops
pen eerst met bloemkens ende daer na met
zaedt / ghelijck aen de Weegbre, beladen
zijn. De wortel is langh / wit / ende met
veselingen behangen.

Kruypende Herts-hoorn berlijghet straks
uyt de wortel dunne ende lange steelkens /
die neffens de aerde uyt-gespreyt leggen /
ende met klepne lanchwerpige / gesneden /
maet

maer kale bladerkens bewassen zijn; aen de oorspronck van de welcke kleyne witte bloemkens te booschijn komen / na-laten- de kleyne zaet / in rouwe hupskens besooten.

Plaetse. Dese krupden groepen op dzooge / zandachtige woeste plaetsen / ende langhs de Wegen ende Dijken van Brabant, Vlaenderen ende andere Provintien.

Tijdt. Het dzaeght bloemen ende zaet op de selve tijdt als de Weegh-bre.

Aert en Krachten. Herts-hoorn is hout ende dzoogh van aert / ende t'samen-treckende van krachten / ende in werkinge met de Weegbre over een komende. Dodonæus.

Onder andere krachten die het met de Weegbre gemeen heeft / wordt het seer geprefen om de koozsen te verdryven / te werten gestooten zijnde ende op de Pols gebonden. Lobel.

Paronychia.

Gedaente.

Dit krupteken brynght boort uyt sijn dunne beselachtige wortel wat breed- achtige kleyne bladerkens / gelijk die van Muur; tusschen de welcke dunne steelkens omtrent drie ofte vier duymen hoogh op schieten / die met witte ofte grauwachtige bloemkens beladen zijn: na dese volgen platte hauwkens / waer in seer kleyne zaet besooten leyt.

Plaetse. Het groeyt hier te Lande op steen- achtige grondt / vervalle muragien / ende neffens de kanten van sandige Wegen ende Ackers.

Tijdt. Het bloeyt van April tot diep in de Somer.

Aert en Krachten. Dit krupt is tot Medicijne weynigh ondersocht / ende werd geloost seer goet te zijn om de Nijn-nagels te genesen.

Duyfent-koren, in't Latijn *Her- niaria*.

Gedaente.

Dit Gewas heeft dunne / teere ende geknoopte steelkens / op de aerde ver-

spreyt leggende / roodachtigh van verwe / ende met kleyne bladerkens / als die van Tijm, bewassen. Aen de oorspronck van de bladerkens komen veel kleyne geel ofte witachtige bloemkens boort / na-laten- seer kleyne zaet / Duyf-wijs by een verga- dert. De wortel sinckt diep in de aerde.

Plaetse. Men vint dit krupt op zand- achtige ende open-luchtige plaetsen.

Tijdt. Het is met zaet in July ende Augu- stus beladen.

Aert en Krachten. Duyfent-koren is ver- koelende ende merckelijck verdroogende van aert / heelende ofte de wonden toe-slyp- tende / ende de Nijn af-drijvende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Darm-breuc- ken ofte Scheursel: Neemt van het ge- drooghte en gepulveriseerde krupt een vie- rendeel loots / ende laet dit eenige dagen achter een in-nemen. Ofte neemt het ver- seke krupt / sioot het kleyne / ende leght het pap-wijs op. Dodonæus.

Voor het Graveel, ende om de Steen te breken: Neemt van het poepet van dit krupt een vierendeel loots / ende geeft het met Wijn in. Dodonæus, Joh. Schroderus.

Donder-baert, in't Latijn *Sem- pervivum*, *Sedum*, *Aizoon*.

Geslachten.

Donder-baert is hier te Lande in drie soorten onderscheyden: Te weten ge- meyn ofte groote Donder-baert; Kleyne Donder-baert ofte Biadeloose, ende Muur- peper.

Gedaente. Gemeyn Donder-baert heeft dicke / sappige / voor spits toe-loopende / en- de in't ronde vergaderde bladeren / op ver- scheyde plaetsen door de wortel sich verbray- dende in andere soodanige ronde vergade- ringe van bladeren: In't midden van dese spuyt somtijds een hooge steel / van eben soodanige bladeren t'samen geset / ofte met de selve bewassen / boven aen de top eenige zijde tackkens uyt-werpande / die met

P 3

doue-

doncker-purpere Bloemen beladen zijn. De wortel is seer beselachtigh.

Kleyne Donder-baert ofte Bladeloose brengt voort veel teere ende dunne steelkens / omtrent een palme hoogh opschietende / de welke met kleyne / lanchwerpigge / smalle / vooz botte / gelijbige ende vol sappige bladkens bewassen zijn. Op de toppen van de steelen komen kleyne witte bloemkens te voorschijn. Dese steelen ende bladkens zijn gemeenlijk wat roodachtigh van verwe. De wortel verspreyt sich langhs de aerde / ende is aen de selve door kleyne beselingen gebesticht.

Muur-peper heeft korter ende dunder steelkens als de voorgaende soorte / ende oock met veel kleynder bladeren / die scherp van smaeck zijn / dicht bewassen ; Op de toppen van de steelkens brengt het kleyne geele bloemkens voort. De wortel is beselachtigh.

Plaetse. Dese krupden vintmen aen de oude Muurragien ende Daken der Huysen : Bladeloose komt oock wel voort omtrent de Dijken / op openluchtige Gewesten.

Tijdt. Alle de soorten van Donder-baert zijn het geheele jaer door groen / ende brengen haer bloemen in de Sommerse Maenden voort.

Aert en Krachten. Groot ende kleyne Donder-baert zijn verkoelende in den derden graedt / dick-makende ende een weynigh t'samentreckende van krachten. Dodonæus.

Muur-peper is seer scherp ende geweldigh verwarmende ende verdoogende van aert / van huysen maect het de huys root ende vol bladeren. Joh. Schroderus.

Medicinael gebruyck. Voor roode loopende Oogen , ontfekinge ende vuurige Puyften : Neemt het sap van gemeyn Donder-baert, ende het de Oogen hier dichtwils mede / ofte legt het met doecken op. Galenus, Dioscorides, Plinius.

Voor Flerecijn uyt hitte ontsaen: Neemt van de bladeren van groot Donder-baert

soo veel van nooden is / stootse kleyne / doet'er by Gersten-meel, ende leyt het pap-wijs op. Dodonæus.

Voor heete Koortsen : Neemt van het sap van groot Donder-baert een once / Carduus Benedictus-water twee oncen / witte Suycker een half loot / vermenght dit te samen / ende laet hier van dichtwils een lepel vol gebuycken.

Voor groote Hoofst-pijn in de Koortsen : Neemt van het sap van groot Donder-baert twee oncen / Olie van Roosen een once / Roosen azijn een half once / vermenght dit te samen ende leght het met doecken op het Hoofst.

Voor Krop-zweeren : Neemt Muur-peper soo veel van nooden is / stoot het kleyne / doet'er by Verckens-reusel ende leght het op. Dioscorides.

Voor ontfekinge van Lever : Neemt sap van Donder-baert met Azijn, ende leght het met doecken op. P. Crescentius.

Voor verbrantheyt : Bereydt een salf van het sap van dit krupdt / Olie van Roosen ende Wach, ende bestryct het daer mede. P. Crescentius.

Voor het bloeden uyt de Neus : Neemt van het sap soo veel van nooden is / ende bint het met doecken vooz het vooz-hoofst / op de slapen en de neck. P. Crescentius.

Om de Slijmerige ende Galachtige vochtigheden door het braecken te suyveren : Neemt sap van Muur-peper een half loot / ende geeft het met eenigh bequaem nat in. Ravelingius.

Voor de Scheur-buyck : Neemt Muur-peper een handt vol / koocht dit in een pint Soete-melck tot dat een deerbendeel verzoeden is / ende laet hier van meesteren een roemerse vol dvincken. Fuchsius.

Fie-kruidt, in 't Latijn Sophia.

Gedaente.

Dit Gewas schiet op met ronde harde steelen / omtrent anderhalven voet hoogh / de welke met seer smalle witachtige

tige bladen / als snippeling / bewassen zijn. Ontrent het bovenste tot de top van de tackelken komen klepne bleek-geele bloemken omdrent te voorschijn / die van lancwerpige hantwken / met roodachtigh klep zaet gevult / geboelgt worden. De wortel is hardt / wit / diep in de aerde sinckende / ende ter zijde eenige vefelingen uyt-werpende.

Plaetse. Het wast op steen ende zandachtige grondt ende op ongebouwde plaetsen.

Tijdt. Het bloeydt van Juny tot in den Herfft / ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Aerdt en Krachten. Die kruydt is niet eenige verkoeling / verdoogende van aert / ende t' samentreckende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande Buyck-loopen ende Bloedt-gangh : Neemt van het zaet een vierendeel loots / stoot het

fijn / ende geeft het met roode Wijn ofte geslaet water in. Dodonæus.

Voor gheronnen Bloedt in 't Lichaem : Neemt een vierendeel loots van 't zaet / ende laet het met Wijn in-nemen. Dodonæus.

Voor Wonden ende Been-breucke : Neemt dit kruydt / stoot het klep / ende leght het pap ofte plaester-wijs op. Dodonæus.

Sene-groen, In-groen, in 't Latijn
Bugula.

Gedaente.

Dit kruydt brenghet voort breed ende lancachtige groene bladeren / die aan de kanten een weynigh gesneden / ende aan de onderste zijde somtijds wat doncker root van vertwe zijn : tussehen dese spruyten vierkante holle steelen / met twee ober malianderen staende bladeren bewassen. Ontrent

de

de oorspronck der bladeren / aen de steelen
komen blaauwe bloemen te voorschijn. De
wortel is seer beselachtigh.

Plaetse. Het groeyt op steenachtige / doch
wat vochte ende openluchtige gronden:
In de Hoben geplant / aert het seer wel.

Tijdt. Het djaeght sijn bloemen in May.

Aert en Krachten. De Sene-groen is niet
eenige warmte seer verdroogende van aert/
ende t' samentreckende van krachten. Do-
donæus.

Medicinael gebruyck. Voor Wonden en-
de Quetsuren: Bereyt een afziedsel van dit
kruidt om daer van te dincen / en leght
het gesloten kruidt van buypen op. Fuchsius.

Voor verstoptheyt des Ingewants, Geel-
sucht ende langh-duurende Koortsen: Neemt
van de bladeren vier handen vol / ziedtse in
water tot een pint / maecht het soet met
Suckter / ende laet hier van dickwils dinc-
ken. C. Bauhinus.

Voor Zeeren ende Sweeringe der scha-
melijske Leden: Neemt het sap / ende
wascht ofte betse hier mede. Dodonæus.

Bruynelle, in 't Latijn *Prunella*,
Consolida Minor.

Gedaente.

Dit Gewas heeft vierkantige gehaynde
ofte ruppe steelen / met breed ende
lanckachtige bladeren / die van wilde Mun-
te gelijck / doch mede wat rupgh / bewas-
sen. Op de toppen van de steelen komen
byyn-blaauwe ofte doncker-purpere bloe-
men aer-wijs te voorschijn. De wortel is
uyt veel beselingen te samen geset.

Plaetse. Het wast hier te Lande op zand
ende steenachtige gronden / in sonnige
Weenden ende Bosschen.

Tijdt. Het bloeyt in de Somerse Maen-
den.

Aert en Krachten. Bruynelle is verwar-
mende ende verdroogende van aert / af-
bagerende ende t' samen-heelende van krach-
ten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor in ende uyt-

wendige Wonden, verzeeringe van de Lon-
ge, ende om het geronnen Bloedt te schey-
den: Neemt dit geheele kruidt / ende be-
rept 'er met Wijn een afziedsel van / ende
laet hier van dincen: ofte gebuycht twee
oncen t' effens van het gedistilleert Water
van Bruynelle. Dodonæus.

Voor Voorts-etende sweeringe van de
Mondt ende schamelijcke Leden: Neemt
het sap van dit kruidt / ende waschtse hier
mede. Dodonæus.

Winter-groen, in 't Latijn *Pyrola*.
Gedaente.

Winter-groen brengt voort uyt sijn
dunne beselachtige Wortel 5 / 6 / ofte 7
lanckachtige steelskens / die peder met een
breed / glat ende hardachtigh blat beladen
zijn. Tusschen dese bladeren spruyt een
hooger steel voort / de welke met witte
bloem

bloemkens / in 't midden veel draepkens
uyt-werpande / verciert is. Na de blom-
kens volgen vijf-hoechtige zaet-bollekens/
met seer kleyn zaet gebult.

Plaetse. Dit krupt wordt hier te Lan-
de in de Zandt-dynen van Hollandt,
Zeelandt ende Vlaenderen gevonden: als
oock in Bosachtige gewesten.

Tijdt. Het blijft des Winters ende So-
mers altijd groen / ende draecht sijn cier-
lijke Bloemkens in Juny ende July.

Aert en Krachten. Winter-groen is mer-
kelijk verdrogende ende een weynigh ver-
koelende van aert / t' samentreckende ende
heylende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor in-ende uyt-
wendige Quetsuren: Berendt een afziedsel
van dit krupt alleen met Wijn ofte andere
Wondt-krupten daer by gedaen / ende
laet 'er van twee ofte driemaal daeghs een
soemertje vol in-nemen. Fuchsius.

Voor Verbrandtheydt: Neemt de groene
Bladeren / gestooten zijnde / legtse plaesier-
wijs op. Dodonæus.

Voor Bloet-spuuwen, overtollige Maendt-
stonden, ende alderhande Bloedt-ganck:
Neemt van de Bladeren vier handt vol/
sijndtse kleyn / ende koochtse in gestaelt wa-
ter / tot dat 'er een pintje over blijft / door-
gezegeu zijnde / doet 'er by Syroop van
Myrten-besien, twee oncen / van Queen een
once / vermengt dit te samen / ende laet
hier van tweemaal daeghs dincen. Rave-
lingius.

Nagel-kruydt, Muyzen-oor, in 't
Latijn *Pilosella*.

Geslachten.

Dit Gewas is in groot ende kleyn Na-
gel-kruydt onderscheiden
Gedaente, Groot Nagel-kruydt berijst
dunne /

dunne/haprige/ ende neffens de aerde kruypende steelen/ op sommighe plaetsen veselachtighe Wortelkens uptwerpende. De bladeren zijn lancetwerpig/ breedtachtigh/ ende gelijk de steelen/ met hayz beset/ aen de hovenste zijde groen/ ende onder witachtigh van verwe. De geele Bloemen komen pedet op een befonder steelken voort/ van gedaente/hoewel kleynader/die van Havicks-kruydt gelijk; die daer na neffens het zaet in stupfhens verwaepen. De Wortel is met veel beselingen behangen.

Kleyn Nagel-kruyd is van Bladeren de groote soorte wel ghelijck/ maer witter van verwe/ ende sachtter in 't aentasten: Oock brenghet het maer een steel voort/ wiens top met vier ofte vijf bp een vergaderde bloemkens upt witte ofte purperachtige draepkens gemaeckt/ beladen is.

Plaetse. Dese kruypden groepen hier te Lande op dwooge ende sandtachtige heuvelen ende dicken.

Tijdt. Sy bloepen meest in de Maenden Juny ende July.

Aert en Krachten. Nagel-kruyd is warm ende dwoog in den tweeden graedt/ t'samen-treckende ende af-bagende van krachten. Matthiolus, Brunfelsus.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande Buyck-loopen: Neemt drie handen vol van dit kruyd/ koochese in een plut gheslaect water/ tot dat een derden-deel verzoden is/ ende laet hier van drincken. Matthiolus.

Voor d'Armbreucken ofte Scheursels: Bereydt een af-ziedsel van dit kruyd in water/ ende laet hier van eenige dagen achter een drincken. Fuchsius.

Voor Wonden ende Quetsuren: Bereydt een afziedsel met Wijn/ om daer van twee ofte driemaal des daeghs een roemertje vol van te ghebruycken/ ende stropt het poepet van de bladeren in de Wonden. Dodonæus.

Voor Zeeren ofte sweeringen aen de Beenen: Neemt ghedistilleert water van dit kruyd een pint/ Roosen Honigh, Lytargium, Myrrhen van elckz twee oncen/

laet dit te samen drie daghen in de Sonne staen/ daer na door gedaen zijnde/ leght het met doecken op de seere Beenen. Baptista Sardus.

Voor vuyle seeren van 't Tant-vleesch: Neemt water daer dit kruyd in ghezoden is/ ende wascht ofte spoelt de mondt daer mede. Joh. Schroderus.

Swart Bilsen-kruyd, in 't Latijn
Hyoscyamus Niger.

Gedaente.

DE steelen van dit Gewas zijn redelijck dick ende hoogh/ in zijde tacken verdeelt/ met groote/ lange/ breede/ witachtige/ ende aen de kanten diep gesneden sachte bladeren bewassen/ ende met seer veel bloemen ordentelick beladen. Dese Bloemen beelden upt de ghedaente van kleyne opene kiofshens/ ende sy zijn aen de kanten geelachtigh/ met eenighe paerse aderkens doortogen/ in 't midden upt den blaetu-paerssen zwartachtigh van verwe. Na dese volgen lancetwerpighe-ronde Zaet-knoppen/ boben met Doornen gewapent/ ende met kleyn bruyn Zaet gebult. De witachtige Wortel is dick ende langh.

Plaetse. Het groeyt hier te Lande op sandtachtige ongeboutde plaetsen.

Tijdt. Het bloeyt in de Somerse Maenden/ ende ondertusschen wordet het Zaet rijp.

Aert en krachten. Dit kruyd is hout in den vierden graedt/ slaep makende ende pijn-stillende van krachten: maer wordet nimmermeer inwendigh gebruyckt. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande Geswellen: Neemt Bilsen-kruyd, kleyn gesneden ofte ghestooten zijnde/ Schapenreck van elckz soo veel van wouden is/ vermenght het met Wijn/ ende leght het papwys op. Ravelingius.

Voor pijn der voeten: Neemt de Wortel ofte Bladeren van dit kruyd/ ghestooten zijnde/ bindt het op de voeten. C. Durantus.

Voos

Voor pijn in de Ooren: Neemt Bilsen-
sap, een deel/ Olie van Roosen twee deelen/
ende druppelt het in de Ooren. Dodonæus.

Steen-varen, Mildt-kruydt, in 't
Latijn Asplenium, Ceterach.

† Gedaente.

Dit Kruydt brenghet alleen voort lanc-
achtige Bladeren / die tot aen de mid-
del-ribbe ordentelijck ghekerft / aen de bo-
venste zijde glat ende groen / ende aen de on-
derste met wolachtige rugghen bekleedt zijn.
De Wortel is van veel dunne ende zwarte
beselinge t'samen geset.

Plaetse. Het wast hier te Lande op steen-
achtige grondt / ende schaduwachtige Ge-
weften.

Tijt. Dit gewas blijft wel het gantsche
Jaer door groen/ maer in de Somer brenghet
het nieuwe Bladeren voort.

Aert en krachten. Steen-varen is middel-
matig ghestelt in warmte ende drooghte/
sijn van deelen / openende ende af-vagende
van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor een geswolle
Milt: Neemt Steen-varen, ende ziedse in
Wijn / ende laet hier van twee oncen 40 da-
gen achter een nuchteren in-nemen: onder-
tusschen neemt de bladeren / scootse met
Wijn / ende legtse op de linker zijde. Dios-
corides.

Voor Geelsucht ende langhduurige Koort-
sen: Neemt van de bladeren vier handen
vol / ziedse in Wijn ende Water van elck
even deel tot een pint nat / door-gedaen zijn-
de / geeft hier van in alle dagen drie ofte vier
oncen. J. Schroderus.

Voor druypinge ofte ontvloeyinge des
Zaets: Neemt het stof / dat van de gedroog-
de Bladeren af-valt een vierendeel loots/
ende geeft het met Weegbre-water in. Ra-
velingius.

*Steen-ruyte, in 't Latijn Ruta Mu-
raria, Capillus veneris communis.*

Gedaente.

Dit Gewas heeft ronde teere steelkens/
met kleyne gekerfde Bladerkens / die
van Wijnruyt eenighints gelijk / bewas-
sen; dese zijn aen de bovenste zijde glat ende
groen / maer aen de onderste bleek / ende
met stippekens beset. De Wortel is upt
zwarte beselingen gemaect.

Plaetse. Men vindt dit Kruydt hier te
Lande aen oude ende verballen Muragen.

Tijt. Het blijft het gheheele Jaer door
in 't leven.

Aert en Krachten. Steen-ruyte is mid-
delmatig gestelt in hitte ende koude / noch-
tans verdroogende van aert / ende de dicke
tape spierigheden van de Wortel dun ofte
rijp makende van krachten. Het wortel in
de Apotheken voor oprecht Capillus veneris
gebruyckt. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Hoesst, ver-
stoptheyt des Ingewants, ende het Graveel:

Q₂

Neemt

Neemt van de bladeren vier handen vol/
ziedse op in anderhalf pint Wijn / tot dat
een derden deel versoden is / doorgesegen
zijnde / doet 'er by drie oncen Sproop van
Capillus veneris, ende laet hier van twee-
mael daeghs een roemertje vol drinken.

Voor quade ende vochte Schurfttheydt des
Hoofst: Neemt van de bladeren soo veel
van nooden is / ziedse op in Looge / ende
wascht het Hoofst daer mede. Dodonæus.

Weder-doodt, in 't Latijn *Poly-
trichon*, *Trichomanes*.

Gedaente.

WEder-doodt verkrijght dunne/ronde/
ende doncker-bruyne steelkens / met
klepne ronde bladkens omdentelich bewas-
sen; de welke aen de kanten eenighints
gekerst / ende aen de onderste zijde met rou-
we stippelkens beset zijn. De Wortel is uyt
bruyne beselingen te samen geset.

Plaetse. Dit krupdt groeyt op steenach-
tige / doch vochtige grondt / ende oock wel
aen oude verballen Muragien.

Tijdt. Het vergaet des Winters niet/
maer blijft langh in 't leven.

Aert en Krachten. Weder-doodt is de
Steen-ruyte ofte Capillus veneris in aert
ende krachten ghelijck. Galenus, Diosco-
rides. Boen dien schijft Tabernamonta-
nus, dat het gedistileert water van dit Ge-
was besonderlijck dienstigh is voor die gene/
wiens Leber begint te verrotten.

Sondaww, in 't Latijn *Ros Solis*,
Rorella.

Gedaente.

Dit krupdt heeft klepne / rondachtige/
ende Lepel-wijse bladkens / peder op
een besonder steelken rustende. Dese zijn
rootachtigh van verwe / ende met een hapy-
achtige

Achtige Wolle beset. Men de ruyghste van de Bladeren bindt men in het heetste van de Sommer eenige vochtigheyt / als droppelen waters. Tusschen dese bladeliens spruyten andere kale steeliens voort / met witte Bloemkens beladen. De Wortel is yst dunne beselinghe gemaect.

Plaetse. Het wast op sandtachtige / openluchtige / doch vochte plaetsen: Men vindt het oock oberbloedigh op de vernachtighe gronden van Hollandt.

Tijdt. Het draeght sijn Bloemen in May ende Juny.

Aert en Krachten. Dit Kruydt is seer heet ende droogh van aert / ende naer het oordeel van Dodonæus, tot in den vierden graedt / verdeplende / dun makende / ende af-bagende van krachten. Dodonæus, Lobel.

Medicinael gebruyck. Voor flauwhertigheyt: Neemt een hant vol van dit gedroogt Kruydt / giet'er op een half pintje van de beste Brandewijn / ende laet het te samen staen weechen; geeft van dese Brandewijn een lepel vol ofte twee op een reys in. Joh. Schroderus.

Voor de Teeringh, Pest ende Vallende sieckte: Greet van het gedistilleert Water van Sondauw twee oncen in. Andere pruyzen noch meer de vochtigheyt die men des Somers van de bladeren vergadert. C. Bauhinus.

Erysimum.

Gedaente.

Dit Gewas brenghet voort dunne ende tape steelen / die met lancachtige / ende diep gesneden bladeren bewassen zijn. Om trent / ende op de toppen van de steelen ende zijde-tacksiens komen veel geelle bloemkens te voorschijn / die van klepne ende lancwerpige dunne hauwliens / met klepne ende scherp zaet gebult / gevolght worden. De wortel is langh ende met beselingen behangen.

Plaetse. Het groeyt in de Nederlanden

op woeste / steenachtige ende vochte plaetsen / ende langhs de wegen.

Tijdt. Het bloeyt in July ende Augustus, ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Aert en Krachten. Erysimum is warm ende droogh in den derden graet / dun makende / openende / ende de Dorst supberende van krachten. Galeus.

Medicinael gebruyck. Voor verouderde Hefigheyt: Hier tegen wordt als een besonder genees-middel gepresen de Syroop van Erysimum. Lobel.

Voor verouderde Hoest, Kortamigheyt, taye fluymen op de Borst, Geel-sucht ende Buyck-pijn: Neemt van het zaet / sijn gestooten zijnde / soo veel van nooden is / ende doet'er by gesupverde Honigh / tot dat het wordt als een Syroop / ende laet hier van dickwils licken / ofte geest hier van een lepel vol teffens in. Dodonæus.

Teskens- ofte Borsekens-kruydt,

in 't Latijn *Bursa Pastoris.*

Gedaente.

Teskens-kruydt verkrijgt lancwerpige ende aen de kanten diep gesneden bladeren / langhs de Aerde uytgesprent / die van Rakette eenighsins gelijck: Tusschen dese spruyten recht opstaende steelen / die in zijde-tacksiens verdeckt / met klepender bladeren bewassen / ende langhs de toppen met witte bloemkens ordentelijck bewassen zijn. Na de bloemen volgen platte ende kantige zaet-hauwliens / een tasken uytbeeldende. De wortel is langh ende met eenige beselingen behangen.

Plaetse. Dit Kruydt wordt hier te Lande oberbloedigh gebonden langhs de wegen op sandt- ende steenachtige gronden.

Tijdt. Het bloeyt in de Sommer Maenden / ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Aert en Krachten. Dit Gewas is verhoelende ende verdroogende van aert / ende t'samen-treckende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Bloet-pissen.

Q 3

Roo

Roo-de-loop ende alderhande Bloet-ganck :
 Neemt van dit Kruidt een hant vol / Weeg-
 bre-bladeren een halve hant vol / zied dit te
 samen in een half pint Regen-water tot de
 helft / door gedaen zijnde / doet'er by roode
 Bolus een vierendeel loots / ende laet het in
 twee reysen in nemen. Brunfelsius.

Voor bloeden uyt de Neus : Neemt van
 de bladeren / gekneust zijnde / soo veel van
 nooden is / steektse in de Neus - gaten/
 ende bindtse onder de Ockfelen ende op de
 Nech. Fuchsius.

Voor het bloeden der Wonden : Neemt
 de bladeren ende kleyn ghestooten zijnde/
 leghtse pap ofte plaester-wijs op. Dodonæus.

Voor Geel-sucht : Neemt de gestooten
 bladeren ende bindtse onder de palm van de
 Voeten. Ravelingius.

Voor Koortfen : Neemt de ghestooten
 bladeren ende bindtse op de Pols. C. Du-
 rantus.

Steen-breecke, in't Latijn *Saxifraga*.

Geflachten.

Onder de naem van Steen-breecke zijn
 hier te Lande drie soorten bekent : te
 weten / groote, kleyne ende Gulden Steen-
 breecke.

Gedaente. Groote Steen-breecke brengh
 voort een hooge steel / die hoeckigh ende met
 diepe streepen door regen is ; aen dese spuy-
 ten zijde-steelkens / met byyn-groene ende
 rondom de kanten gekerfde bladeren / die
 altydt twee over malkanderen staen / be-
 wassen. Op de toppen van de steel komen
 witte bloemkens / krans-wijs by een ver-
 gadert / te voorschijn. Het zaet is dat van
 de Eppe gelijck. De wortel is langhwer-
 pigh / wit ende scherp van sinack.

Kleyne Steen-breecke is de voorgeaende
 soorte van wortelen ende onderste bladeren/
 hoewel sy kleynder zijn seer gelijck ; maer
 de bladeren die aen de steelen voort komen/
 zijn lanchtwerpigh / smal / ende greinsins
 gekerft. In de bloemkens ende zaden vint
 men weynigh onderschept.

Gulden Steen-breecke heeft rondachtige
 bladeren / die aen de kanten een weynigh
 gesneden zijn. De steelkens schieten omtrent
 een palme hoogh op / wiens toppen met
 goud-geele bloemkens beladen zijn / nala-
 tende kleyne ronde zaedt-bollekens / met
 rootachtigh zaet gebult. De wortel is vefel-
 achtigh / ende spreyt sich langhs de Aerde
 uyt.

Plaetse. De twee eerste soorten vint men
 hier te Lande op openluchtige / sandtach-
 tige Lants-douwen. De derde soorte groeyt
 in Brabande, ende elders op sandachtige
 magere gronde / doch die somtijds met wa-
 ter over loopen wordt.

Tijdt. De groote ende kleyne Steen-
 breecke bloepen meest in July ende Augu-
 stus. De gulde Steen-breecke draeght haer
 bloemen in April ende May.

Aert en Krachten. De wortelen en't zaet
 van groote ende kleyne Steen-breecke is
 verwarmende ende verdoogende in den
 derden graet / openende ende den Urijn af-
 drijvende van krachten. De werckinge van
 de gulden Steen-breecke is tot noch toe on-
 versocht. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Graveel, de
 Steen, Buyck-pijn, Geel- ende Water-
 sucht : Neemt van de wortel ofte 't zaet een
 vierendeel loots / ende geest het met Wijn
 in. Dodonæus.

Om de Maendt-stonden te verwecken,
 ende de Na-geboorte af te drijven : Neemt
 van de gedrooghte wortelen drie loot / van
 't zaet een loot / koocht dit te samen in een
 pint Wijn tot dat een derden deel versoden
 is / door gedaen zijnde / laet het in drie reysen
 gebruycken. Dodonæus.

Voor langhduurende Koortfen : Neemt
 van de wortel ende 't zaet van elcks een
 half vierendeel loots / sijn gestooten zijnde/
 geest het met bequaem nat voer het aenke-
 men van de Koorts in. Fuchsius.

Voor Sproeten ende Placken des Aenge-
 sights : Neemt het sap uyt de bladeren ge-
 parst / ende bestrijckt het Aengesicht daer
 mede. Dodonæus.

Voore

Voor vuyle Wonden: Neemt het sap
uyt de bladeren geparst / wascht de Wonden
daer mede / ende legt de gestooten bla-
deren daer op. Brunfelsus.

Alsem, in't Latijn *Absinthium*.

Geslachten.

Die soorten van dit Gewas worden hier
te Lande ghebonden: te weten / ge-
meene ofte breedt-bladige, Roomse ofte
smal-bladige ende Zee-alssem: van de Room-
se Alsem besie in het Sevende Deel / van de
laetste soorte in het volgende Vijfde Deel.

Gedaente. De gemeene Alsem brengt
voort een hooge ende houtachtige steel / in
verscheyde zijde-tackskens verdeelt / ende
met diep ghesneden ofte gekersde bladeren
bewassen / de welke aen de onderste zijde
wat grijsachtigh van verwe zijn. De bloe-
men zijn geel knopkens / langhs de top-

pen van de steelen voort spruytende. De
wortel is houtachtigh ende wijdt uyt-ge-
spreydt.

Plaetse. De gemeene Alsem vindt men
op sant/steen- en Berghachtige ongebouw-
de plaetsen. En wordt oock in de Hoven
onderhouden.

Tijdt. De ghemeene Alsem bloeyt in
July ende Augustus.

Aert en Krachten. De gemeene Alsem
is verwarmende in den tweeden / ende ver-
doogende in den derden graet / bitter van
smaeck / openende / dooz-snijdende / afba-
gende ende wat t' samen-treckende van
krachten.

Medicinael gebruyck. Voor een swacke
Mage, die met Galachtige vochtigheden
overladen is, verstoppinge van de Lever,
ende langh-duurende Koortsen. Neemt al-
le morgen een bjoekje van de Conserf van
Alsem in/ ofte neemt gemeene Alsem twee
handen vol / ziedt het in schoon water tot
een pint / doet 'er by drie oncen Sproop
van Alsem, ende laet hier van tweemaal
s daeghs een roemertje vol in-nemen: hier
toe dient mede de Alsem-wijn. Ondertus-
schen bestrijckt de buyck met Olie van Alf-
sem. Dodonæus.

Voor Buyck-pijn ende Wormen: Neemt
van de Bloemen van Alsem een handt vol/
Comijn-zaet een half loot / ziedt dit te sa-
men in Wijn tot een pint / ende laet hier
van dyncken / ende bestrijckt de Nabel van
de Buyck met Olie / van Alsem bereydt.
C. Durantus.

Voor Geelsucht: Bereydt een afziedsel
van dit kruidt met water / ende laet hier
van dyncken. Dioscorides.

Voor blauw-geslagen ofte gestoten Plac-
ken: Neemt de gestoten bladeren met Ho-
ningh vermenght ende legt het op. Fuch-
sius.

Voor pijn der Ooren: Kookt de geme-
ne Alsem in water / en ontfanght de damp
in de Ooren. Dodonæus.

Voor pijn des Lijf-moeders: Neemt
gemeene Alsem twee handen vol / ziedt het
in

in een pint *Wijn* tot dat een derdendeel ver-
zoden is / ende laet hier van een roemertje
voltreffens gebruycken. Fuchsius.

Quendel, in 't Latijn *Serpillum*.

Gedaente.

De *Quendel* heeft dunne / harde steel-
kens / met klepne groene bladkens /
als die van de *Tijm*, dicht bewassen. Op
de toppen van de steelkens komen purper-
roode bloemkens te voorschijn. De *Wortel*
is dun ende vefelachtigh.

Plaetse. Dit *krupdt* groept op zandt- en-
de sabelachtige gront / op ongebouwde plaet-
sen / ende aen de kanten van de *Ackers*.

Tijdt. Het bloept in de *Somerse Maen-*
den.

Aert en Krachten. De *Quendel* is warm
ende droogh tot in den derden graedt /
sijn van deelen / openende ende door-sij-
dende van krachten. Fuchsius.

Medicinael gebruyck. Voor *Buyck-pijn*,
Graveel, opgestopte *Maent-stonden*, ende
om de *Herzenen* te verstercken: Neemt
Quendel twee handen vol / koocht het in
Wijn tot een pint / ende laet hier van een
roemertje vol drincken: Ofte neemt het ge-
distilleert water van het selve *krupdt* / ende
geeft 'er drie oncentseffens van in. *Dioscori-*
des, Fuchsius, C. Bauhinus.

Voor drayinge ende pijn des *Hoofts*:
Neemt *Quendel*-water een half mutsje /
Roosen-azijn een once / ende bint dit met
doecken vooz het vooz-hoofst. *Dodonæus*.

Om de *Maent-stonden* ende de *Urijn* af-
te drijven: Berept een badt van *Quendel*,
ende laet de siecken daer eenige tijdt in sit-
ten. *Dodonæus*.

Al-goede Lammerkens Oore, in 't

Latijn *Tota Bona*.

Gedaente.

Dit *krupdt* heeft veel dicke steelen. De
bladeren zijn van ghedaente die van
halss-voet gelijk / wit ofte grijsachtigh

van verwe. Aen de toppen draeght het
gras-groene ende *Ouyf-wijs* by een ver-
gaderde bloemen / gelijk aen de *Melde* te
voorschijn komt. De *Wortel* is langh / dick /
wijst upt-gebruydt / ende van binnen geel.

Plaetse. Het wast op sabelachtige onge-
bouwde plaetsen / langhs de wegen ende
aen de kanten van de *Ackers*.

Tijdt. Het bloept in July.

Aert en Krachten. Dit *Gewas* is mate-
lijk verdoogende ende verwarmende van
aert / af-bagende / ende daer door den stoel-
ganch verwekkende van krachten. *Dodonæus*.

Medicinael gebruyck. Voor versche ende
oude *Wonden* ende *Zeer*: Neemt van de
groene bladeren soo veel van nooden is /
stootse kleyn ende leghtse op. *Dodonæus*.

Deur-was, in 't Latijn *Perfoliata*.

Gedaente.

Dit *krupdt* heeft een dunne / ronde steel
in verschepte zijde tackkens gedeelt:
Dese steelen worden soo nauw van de blade-
ren ombangen / datse het midden van de
bladeren schijnen te doorbooren. De blade-
ren zijn breed / geribt / en bleek-groen van
verwe. Op de toppen van de steelen komen
geelachtige bloemkens / kruys- ofte kroons-
wijs by een vergadert / te voorschijn / die
van zwartachtigh zaet ghevolght worden.
De *Wortel* is dun ende met wepnigh vese-
lingen behangen.

Plaetse. Het groept op sabelachtige gront /
aen de kanten van sommige *Ackers* / ende
wozt hier te Lande veel omtrent de *Maes-*
kant gebonden / ende om sijn aerdighejdt
in de *Hoven* gezaept.

Tijdt. Het bloept in Juny ende July.

Aert en Krachten. *Deur-was* is warm
ende droogh van aert / bitter van smaect /
en t' samentreckende van krachten. C. Bau-
hinus.

Medicinael gebruyck. Om *Wonden* te
heelen: Neemt de bladeren van *Deur-was*,
stootse kleyn ende leghtse op; ende laet on-
der-

Dertuffchen van het afziedfel van dit Krupdt
Dyincken. C. Bauhinus.

Voor Scheursels ende uyt-puyende Navels van de jonge Kinderen: Neemt van de bladeren soo veel van nooden is / stootfe kleyn met Wijn / doet 'er by wat meels / tot dat het als een pap wordt / ende bint het daer op. Dodonæus.

Kleyn Santorie, in't Latijn *Centaureum Minus*.

Gedaente.

Dit Krupdt heeft dunne kantige steelkens / omtrent een spanne hoogh opschietende / ende met bladeren / als die van St. Jans-kruydt, bewassen zijnde. De bloemkens / die op het opperste van de steelkens groeyen / zijn roodachtigh van verwe: Ma dese brenghet het voort kleyn lanchwerpige zaet-huyshens / met seer kleyn zaet gebuit. De Wortel is dun ende hardt.

Plaetse. Het wordt hier te Lande veel op drooge ende zandachtige velden omtrent de Zee-duynen gebonden.

Tijdt. Het draeght sijn bloemkens in July ende Augustus.

Aert en Krachten. Dit Krupdt is warm ende droogh in den tweeden graedt / openende / af-bagende ende de dicke bochtigheden dun-makende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor verstoptheyt van de Lever, Milt ende Gal-blaes, Geelsucht, Scheurbuyck, Gicht, opgestopte Maent-stonden, langh-duurende Koortsen, ende wormen des Buycks: Neemt van dit Krupdt soo veel van nooden is / bereydt hier van met Water ofte Wijn een afziedfel / ende laet hier van tweemaal des daeghs een roemertje vol dyincken: Hier toe is mede dienstigh het gedistilleert Water van dit Krupdt een once teffens in-genomen. Galenus, Dioscorides, Joh. Schroderus.

Voor Wonden ende Quetsuren: Neemt het ghestoten Krupdt / ende legt het op. Mesue.

Voor Water-sucht: Neemt van het gedrooghe Krupdt een vierendeel loots / Carui ende Anijs-zaet van elcks tien greyn / stoot dit tot een sijn poeyer / en geeft dit met Wijn ofte eenigh ander nat in. Matthiolus.

Voor Sproeten ende Placken van de Huyt: Wascht de selve dickwils met het afziedfel van dit Krupdt. Dodonæus.

Voor duyfter gesicht: Neemt sap van kleyn Santorie, gesuyverde Honingh van elcks even veel / ende druppt hier van een wepnigh in de oogen. Fuchsius.

Voor Fenijn: Het sap met Azijn ingenomen / doet het ingenomen fenijn schepden. Ravelingius.

Twee-bladt met Ajuynachtige Wortel, in't Latijn *Bifolium Bulbosum*.

Gedaente.

Dit Gewas brenghet alleen twee breede ende geribde bladeren / over malkan-

den

deren

deren staende/ende die van gemeene Wegh-
bree gelijk. De steel is ront / een spanne
hoogh / ende van het midden tot aen de top
ordentlijk met klepne groen-geelen ofte ypt
den groenen witachtige bloemkens bela-
den. De Wortel is als een klepne Ajuyn ,
onder veel beselingen voort-brengende.

Plaetse. Dit kruydt wordt in de Dalen

van de Zee-dynnen gebonden.

Tijdt. Het draecht zijn bloemen in May
ende Juny.

Aert en Krachten. Soo veel van de
krachten van dit kruydt bekend is / wordt
het van sommige geprezen om alle wonden
ende quetsuren haestelijck te geneesen ende
toe te heelen. Dodonæus.

HET VYFDE DEEL

Des

Nederlandtsen Kruydt-boecks,

BESCHRYVENDE

De Geslachten / Gedaente / Plaetse / Tijdt / Aert / Krachten / ende Med-
dicinael gebuyck van alderhande kruyden / die in de Nederlanden in de
Rebieren / Poelen / Zee / vochtige Breenden / ofte Grasachtige
Plaetsen / ende aen der selven kanten op-wassen.

Fonteyn-kruydt, in 't Latijn Fontinalis, Potamogeton.

Geslachten.

An dit Water-kruydt wor-
den drie soorten gebonden:
Te weten / gemeyn, groot
ende kleyn Fonteyn-kruydt.

Gedaente. Ypt de Wor-
tel van het gemeyn Fon-
teyn-kruydt, de welke aen de gront van
't water dooz veel saselingen bebesticht is /
spruyten dunne / lange ende geknoopte stee-
len / waer aen lanchwerpige bladeren op
dunne steelkens ende boven op het water
drijvende te voorschijn komen. De lijf-ver-
twige ofte bleeck roode bloemkens komen
voort op dunne steelkens / boven het water
ypt-stekende / aert-wijs / gelijk de bloemen
van de Herts-tonge by een vergadert zijn
de / de welke van klepne ronde knopkens

daer hart zaet in besloten is / gevolght wor-
den.

De tweede soorte heeft langer witter ge-
knoopte wortelen ende steelen als de vooz-
gaende; oock zijn de steelen met langer en-
de smalder bladeren bewassen / de welke
met een harde middel-ribbe versien / nim-
mermeer boven het water te voorschijn ko-
men. De bloemen die roodachtigh ende in
dicke aere vergadert zijn / sieken alleen bo-
ven het water ypt.

De derde soorte ofte kleyn Fonteyn-
kruydt bekrachtigh veel dunne ende in ver-
schepde zijde tacklykens afgedeylde steelen/
met breede ende lanchwerpige bladeren /
dach klepnder dan die van de eerste soorte/
bewassen: omtrent de oorspronck van dese
zijde tacklykens brengt het op eenige steel-
kens